

STAVOVI SREDNJOŠKOLACA IZ RURALNIH I URBANIH PODRUČJA PREMA NARKOMANIMA I ALKOHOLIČARIMA

SAŽETAK: Istraživanje u radu provedeno je s ciljem da se ispita povezanost stavova srednjoškolaca prema psihičkim bolesnicima, alkoholičarima i narkomanima u odnosu na mjesto boravka, kako bi se kreirali adekvatni programi za suzbijanje diskriminacije i stigme prema ovim marginalnim grupama. Izbor ispitanika za ovo istraživanje obavljen je na osnovu podataka prikupljenih u JU Srednja mješovita škola. Na osnovu kriterija mjernog instrumenta za procjenu stavova srednjoškolaca, formiran je osnovni uzorak ispitanika. Kriteriji za izbor ispitanika su bili sljedeći: učenici iz ruralnih i urbanih naselja, trećih razreda, kronološke dobi od 16 do 18 godina. Istraživanjem je obuhvaćeno 100 učenika. Rezultati istraživanja su pokazali da postoje statistički značajne razlike u stavovima srednjoškolaca iz ruralnih i urbanih područja prema narkomanima i alkoholičarima. Učenici iz ruralnih područja imali negativnije stavove prema alkoholičarima i narkomanima u odnosu na učenike iz urbanih područja.

KLJUČNE RIJEČI: Stav, narkomani, alkoholičari.

1. UVOD

Stav je jedan od temeljnih pojmova za razumijevanje društvenog života. Prema Rotu (1983) stavovi predstavljaju trajnu tendenciju da se prema nekom objektu reaguje na određeni, pozitivan ili negativan način. Posmatrajući iste pojave oko sebe, različiti ljudi različito ih percipiraju, ovisno o njihovim stavovima. Stavovi nisu urođeni, oni se uče odmalena, a njihovo oblikovanje temelji se na vlastitim iskustvima i imitaciji. Imitacijom usvajamo stavove, a da toga nismo ni svjesni. Presudnu ulogu u tome imaju članovi našega društva kao i kultura u kojoj odrastamo.

Uz psihičke bolesnike, alkoholičare i narkomane veže se niz predrasuda i zabluda, osjećaj nelagode i straha. Ove su kategorije, uz poteškoće koje su vezane za svoju primarnu bolest, suočene i sa poteškoćama koje proizilaze iz njihove stigmatizacije u sredini u kojoj žive. Stigmatizacija se veže uz socijalni identitet i dovodi do smanjenja samopoštovanja, obilježnosti, te do osjećaja osamljenosti, izolacije i diskriminacije. Stigma je uzrokovana kombinacijom neznanja i straha, što je podloga stvaranju ukorijenjenih predrasuda. Predrasude uz stavove, igraju važnu ulogu u ponašanju ljudi. One su zapravo «ustaljen pogrešan sud ili unaprijed stvoreno mišljenje o nekome ili nečemu» Zbog toga se psihički bolesnici, alkoholičari i narkomani često i neopravdano doživljavaju kao opasni, nesposobni i neodgovorni što uzrokuje njihovu izolaciju, beskućništvo i ekonomsko propadanje. Time se

uveliko smanjuju mogućnosti za normalan život, rad, liječenje, rehabilitaciju i povratak u društvenu zajednicu.

Učestalost psihičkih poremećaja i specifičnog problema alkoholizma i narkomanije u modernom društvu opravdava potrebu da se sistemski pristupi poboljšanju programa kvalitetne reintegracije tih osoba u okolinu. Preduvjet za što bezbolniji povratak psihičkog bolesnika, bivšeg alkoholičara ili narkomana u zajednicu jest djelovanje na zajednicu u smislu mijenjanja negativnih stavova javnosti putem pružanja tačne informacije, senzibilizacije i postizanja tolerancije. U vezi s tim danas je u svijetu pokrenut niz različitih projekata borbe protiv stigmatizacije ovih kategorija koje uključuju sljedeće intervencije: kontakt s oboljelim osobama, edukaciju populacije, informisanjem šire javnosti putem medija i drugo, a upravo se identifikacija stavova društva smatra prvim korakom u borbi protiv njihovih negativnih posljedica. Navedeni razlozi predstavljaju poticaj i u ovom istraživanju koje se bavi ispitivanjem stavova srednjoškolaca iz ruralnih i urbanih područja prema osobama sa psihičkim poremećajima, alkoholičarima i narkomanima. Cilj istraživanja je ispitati stavove srednjoškolaca prema psihičkim bolesnicima, narkomanima i alkoholičarima, te utvrditi postoje li razlike u stavovima srednjoskolaca iz ruralnih i urbanih područja prema pripadnicima ovih skupina.

Strukturu ovog rada čine tri dijela. Prvi dio se sastoji iz uvoda u kojem je ukratko objašnjeno šta je to psihička bolest, kao i bolest zavisnosti (alkoholizam i narkomanija), te koje su posljedice stigmatizacije prema ovim kategorijama. Isto tako istaknuta je važnost promjene stava zajednice u cilju bolje integracije ove populacije.

U drugom dijelu rada urađena je statistička obrada dobivenih podataka istraživanja. Izračunati su osnovni statistički parametri za dvije grupe ispitanika, za utvrđivanje razlika primijenjena je Analiza varijanse, a korelacija je izračunata pomoću Pearsonovog koeficijenta korelacije. Treći dio rada čine zaključna razmatranja.

2. Predmet i cilj istraživanja

Budući da je socijalno ponašanje čovjeka povezano s njegovim stavovima, vrlo je korisno izmjeriti i ispitati stavove kako bi se moglo predvidjeti ponašanje, a tada i utjecati na to ponašanje isplaniranim mjerama mijenjanja stavova. Upravo iz tog razloga potrebno je ispitati kakve stavove imaju mladi prema psihičkim bolesnicima, narkomanima i

alkoholičarima. Cilj istraživanja je ispitati da li postoji statistički značajna razlika u percepciji određenih marginalnih grupa, odnosno utvrditi elemente diskriminacije ili stigme prema psihičkim bolesnicima, alkoholičarima i narkomanima.

2.1. Hipoteze

U skladu sa definisanim ciljevima istraživanja postavljene su slijedeće hipoteze:

H0: Ne postoje statistički značajne razlike u stavovima srednjoškolaca iz ruralnih i urbanih područja prema narkomanima i alkoholičarima.

H1: Postoje statistički značajne razlike u stavovima srednjoškolaca iz ruralnih i urbanih područja prema narkomanima i alkoholičarima.

Pomoćna/dodatna hipoteza: postoji statistički značajna povezanost između varijabli stavovi prema alkoholičarima i stavovi prema narkomanima.

2.3. Zadatak istraživanja

Da bi se istraživanje moglo provesti u cjelosti, bilo je potrebno postaviti i realizovati slijedeće zadatke: opis i definisanje problema istraživanja, izbor literature, određivanje ciljeva istraživanja i definisanje hipoteza, izbor uzorka ispitanika i mjernih instrumenata, prikupljanje podataka, obrada podataka i interpretacija rezultata.

2.4. Metode istraživanja i ograničenja istraživanja

Pri obradi rezultata istraživanja korištena je deskriptivna analiza, izračunate su mjere centralne tendencije, mjere disperzije i izvršeno je tabelarno i grafičko prikazivanje. Izračunavanje značajnosti razlika u stavovima srednjoškolaca iz ruralnih i urbanih područja izvršeno je primjenom složene Analize varijance, na nivou pouzdanosti 5%. Statistička povezanost između promatranih varijabli utvrđena je Pearsonovim koeficijentom korelacije (r). Za statističku obradu podataka korišten je računarski statistički program SPSS for Windows 16.0.

3. PRIKUPLJANJE PODATAKA

3.1. Izvor podataka

U istraživanju su korišteni primarni podaci primjenom anketnog upitnika, na modifikovanoj skali procjene stava prema psihičkim bolesnicima, narkomanima i alkoholičarima

3.2. Vrsta i veličina uzorka

Izbor ispitanika za ovo istraživanje obavljen je na osnovu podataka prikupljenih u JU Srednja mješovita škola. Analizom podataka je utvrđeno da škola broji ukupno 1080 učenika, a od toga 248 učenika pohađa treći razred. Na osnovu kriterija mjernog instrumenta za procjenu stavova srednjoškolaca, formiran je osnovni uzorak ispitanika. Kriteriji za izbor ispitanika su bili sljedeći: učenici iz ruralnih i urbanih naselja, trećih razreda, kronološke dobi od 16 do 18 godina. Istraživanjem je obuhvaćeno 100 učenika. S obzirom na mjesto boravka ispitanike smo podijelili u dvije jednake grupe i to 50 učenika iz ruralnih i 50 učenika iz urbanih područja. Ako se uzmu u obzir prethodno navedeni kriteriji za izbor ispitanika može se zaključiti da se radi o stratifikovanom uzorku

3.3. Obrasci za prikupljanje podataka

Istraživanje je provedeno pomoću tehnike skaliranja. Stavovi prema psihičkim bolesnicima, narkomanima i alkoholičarima ispitivani su skalom za ispitivanje stavova.

Konstruisana skala sastoji se od 11 čestica (prilog 1) na koje ispitanici odgovaraju na skali Likertovog tipa od 5 stepeni. Ispitanik treba izraziti stepen slaganja s pojedinom česticom (tvrdnjom) izborom jedne od sljedećih mogućnosti

1- uopšte se ne slažem

2- ne slažem se

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- slažem se

5- u potpunosti se slažem

S obzirom da se za potrebe obrade podataka sve čestice skale moraju bodovati u istom smjeru (tako da su vrijednosno formirane na jednak način), sve čestice na skali imaju oblik negativnijeg stava. Ukupni rezultat na svakoj skali stavova izračunat je kao zbir odgovora na

svim česticama, pri čemu viši rezultat označava negativniji stav prema pojedinom objektu . Teorijske vrijesnosti ukupnog rezultata za cijelu skalu kreću se od 11 do 55.

3.4. Mjerne skale

U provedenom istraživanju primijenjena je intervalna skala. Na nivou intervalne skale poznat je ne samo redosljed modaliteta nego i mjera njihovog razlikovanja, pri čemu jednake razlike brojeva na skali predstavljaju jednake razlike mjenog svojstva (Fazlović, 2006). Uz intervalnu skalu primijenjeni su aritmetička sredina, standardna devijacija, t-test , Pearsonov koeficijent korelacije.

3.5. Način provođenja ispitivanja

Podaci su prikupljeni pomoću strukturirane ankete, a ispitivanje je provedeno grupno i u razredima u vrijeme održavanja redovne nastave. Prije primjene upitnika srednjoškolcima je ukratko objašnjena svrha ispitivanja. S obzirom da se radi o osjetljivoj socijalnoj problematici ispitanicima je dodatno istaknuto da je njihova anonimnost osigurana što podrazumijeva korištenje njihovih rezultata samo u istraživačke svrhe. Iako vrijeme za popunjavanje upitnika nije bilo ograničeno, većina ispitanika završila je s radom u 15 minuta.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Problem istraživanja bio je ispitati postoje li statistički značajne razlike u stavovima srednjoškolaca iz ruralnih i urbanih područja prema alkoholičarima i narkomanima

Tabela 1. Prikaz statističkih parametara za varijablu alkoholičari

	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijabilnosti	Min.	Max.	suma
RURALNA	37,20	3,41		30	46	
URBANA	34,56	3,63				

U tabeli 1. prikazani su osnovni statistički parametri: aritmetička sredina, standardna devijacija, koeficijent varijabilnosti, minimalni i maksimalni rezultat učenika iz ruralnih i urbanih područja za stavove prema alkoholičarima.

Tabela 2. Prikaz statističkih parametara za varijablu narkomani

	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijabilnosti	Min.	Max.	suma
RURALNA	39,82	3,88		30	46	
URBANA	37,20	3,41		29	43	

U tabeli 2. prikazani su osnovni statistički parametri: aritmetička sredina, standardna devijacija, koeficijent varijabilnosti, minimalni i maksimalni rezultat učenika iz ruralnih i urbanih područja za stavove prema narkomanima.

Na osnovu rezultata koji su prikazani u tabeli 1., može se uočiti da su učenici iz ruralnih područja imali negativnije stavove prema alkoholičarima. Prosječan rezultat za stavove prema alkoholičarima za učenike iz ruralni područja iznosio je $M=37,20$., a iz urbanih $M= 34,56$. U tabeli 2.,se takođe uočava da su učenici iz ruralnih područja imali negativniji stav prema narkomanima u odnosu na učenike iz urbanih područja. Prosječan rezultat za stavove prema narkomanima za učenike iz ruralnih područja iznosio je $M= 39,82$., a iz urbanih taj iznos je iznosio $M=37,20$.

LITERATURA

- [1] Fazlović S., (2006). Statistika deskriptivna i inferencijalna analiza. Denfas Tuzla,
- [2] Hudolin, V. (1998). Alkoholno piće i mladi. Zagreb: Školska knjiga.
- [3] Hinshaw SP., Cicchetti D. (2000). Stigma and mental disorder: conceptions of illness, public attitudes, personal disclosure, and social policy *Developmental Psychopathology*, 12(4),555-98.
- [4] Lalić, D, Nazor, M. (1997). Narkomani: Smrtopisi. Zagreb: Alinea.
- [5] Petz, B. (1992). Psihologijski riječnik,Zagreb: Prosvjeta
- [6] Petz, B. (1997). Osnovne statističke metode za nematematičare, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- [7] Pennington, D.C. (1997). Osnove socijalne psihologije. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- [8] Rot, N. (1983). Osnove socijalne psihologije. Beograd: Zavod za udžbenike i nastav- na sredstva.
- [9] Zarevski,P.(1995). Psihološki aspekti ovisnosti mladih, Zbornik radova « Zajednički protiv ovisnosti», 255-264
- [10] Zvonarević, M. (1998). Socijalna psihologija. Zagreb: Školska knjiga.

Edin Šestan

THE ATTITUDE OF STUDENTS FROM CITY AND VILLAGE AREAS ACCORDIN TO DRUG ADICT AND ALCOHOL

Summary

The research study was conducted in order to examine the association of high school students attitudes towards the mentally ill, drug and alcohol abuse in relation to the place of residence, in order to create adequate programs to combat discrimination and stigma prama these marginal groups. The selection of respondents for this study was conducted based on data collected in the Public Secondary School. Based on the criteria of the measuring instrument to assess the attitudes of high school students, formed the core sample. The criteria for selection were the following: students from rural and urban settlements, third grade, chronological age of 16-18 years. The study included 100 students. The results showed that there are significant differences in the attitudes of high school students from rural and urban areas to drug addicts and alcoholics. Students from rural areas have a more negative attitude towards alkoholičarimai drug addicts compared to students from urban areas.